

DETERMINATION OF THE PECULIARITIES OF SOCIO-PSYCHOLOGICAL AND MENTAL CHARACTERISTICS OF THE PERSONALITY OF APPLICANTS FOR MEDICAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS AND THEIR ADAPTIVE ABILITIES (second report)

Chorna V.V., Petrushenko V.V., Ivashkevych Ye.M., Serheta I.V., Podolian V.M., Khliestova S.S., Anhelska V.Y.

ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ І ПСИХІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧІВ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ЇХНІХ АДАПТАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ (друге повідомлення)

**¹ЧОРНА В.В.,
¹ПЕТРУШЕНКО В.В.,
¹ІВАШКЕВИЧ Є.М.,
¹СЕРГЕТА І.В.,
²ПОДОЛЯН В.М.,
¹ХЛЕСТОВА С.С.,
¹АНГЕЛЬСЬКА В.Ю.**
¹Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова, Вінниця, Україна
²Українська військово-медична академія, Київ, Україна

Право на освіту гарантовано статтею 53 Конституції України, проте під час повномасштабної війни під постійними звуками бомбардування, тривогами у прифронтових бойових зонах традиційна форма організації навчання є практично неможливою. У зв'язку з надзвичайними, небезпечними ситуаціями освітній процес зазнав значних змін і за формою, і за змістом. Форми навчання у закладах освіти визначаються на місцях з урахуванням безпекової ситуації [1, 2].

За даними МОН Укра-

їни, кожна сьома школа з 400 у країні повністю зруйнована, 3,5 тисячі закладів освіти зазнали тих чи інших руйнувань через війну. Майже 800 тисяч школярів зможуть повернутися до навчання після повного відновлення закладів освіти. Дистанційне та змішане навчання як виклик сьогодення стало основною можливістю доступу до знань [3-5].

На початку повномасштабної війни МОН України визначило головним напрямком діяльності освітніх закладів створення безпечних умов для здобуття освіти, забезпечення до-

УДК:355.332:316.6:616.89-053.82:378.4:61
ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ
І ПСИХІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК
ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧІВ МЕДИЧНИХ
ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ЇХНІХ
АДАПТАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ
(друге повідомлення)

**¹Чорна В.В., ¹Петрушенко В.В.,
¹Івашкевич Є.М., ¹Сергета І.В.,
²Подольян В.М., ¹Хлестова С.С.,
¹Ангельська В.Ю.**
¹Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова, Вінниця, Україна
²Українська військово-медична академія, Київ, Україна

Важливим питанням під час повномасштабної війни для освітнього процесу є якість освіти. Водночас однією з головних проблем, що вимагають вирішення,

є якість викладання та ефективність форматів організації навчання й зміст завдань, які використовуються у закладах вищої освіти, а також (само)керівність здобувачів вищої освіти, зокрема їхня здатність засвоювати нові знання, спільно з викладачем працювати над дослідницькими або практичними проблемами, мотивація до навчання та усвідомлення важливості освіти тощо.

Мета роботи полягає у проведенні порівняння особливостей соціально-психологічних і психічних характеристик особистості здобувачів закладу вищої медичної освіти та їхніх адаптаційних здібностей до вступу на навчання і після його закінчення.

Матеріали та методи дослідження. Дослідження проводилося протягом трьохрічного періоду від 2021 по 2023 рік. В опитуванні з використанням різних за своїм змістом адаптованих опиту-

ступності та безперервності навчання у регіонах України з різною безпековою ситуацією. Усі заклади освіти під час навчання повинні гарантувати збереження життя, фізичного і психічного здоров'я усіх суб'єктів освітнього процесу, дотримуючись правил безпечної поведінки під час повітряних тривог [6-8].

За результатами дослідження Скрипник І.М. [9] під час воєнного стану, за даними опитування здобувачів медичних закладів вищої освіти, 57,7% з них мали труднощі з зосередженням на навчанні, 21,8% – через недоступність до Інтернету, 53,5% здобувачів додатково проходили навчання поза навчальним процесом.

Важливим питанням під час повномасштабної війни для освітнього процесу є питання якості освіти. При цьому одним з головних напрямків є якість викладання та ефективність форматів навчання й завдань, які використовуються у закладах вищої освіти. Немає ловажним є (само)коро-

вальників і тестових методів брали участь 96 здобувачів освіти, що представляли 4 і 5 курси медичного факультету (спеціальності «Медицина» та «Медична психологія») і навчалися за програмою підготовки офіцерів запасу медичної служби, із них частка осіб чоловічої статі становила 51% (n=49), частка осіб жіночої статі – 49% (n=47).

Результати. У 31,0% респондентів (40,0% чоловіків, 60,0% жінок) на початку навчання встановлено високий рівень комунікативного потенціалу, який протягом часу навчання збільшився до 56,0%. На початку навчання дуже високий рівень соціалізації (моральної нормативності) становив 10,0% (40,0% чоловіків, 60,0% жінок), протягом навчання відзначено його збільшення до 21,0% (40,0% чоловіків, 60,0% жінок). Високий рівень військово-професійної спрямованості на початку навчання становив 21,0%, збільшуючись до 52,0%. У 6% здобувачів (67,0% чоловіків, 33,0% жінок) на початку навчання виявлено наявність окремих ознак девіантних (адиктивної і делінквентної) форм

ПИТАННЯ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

ваність здобувачів вищої освіти, зокрема їхня здатність засвоювати нові знання, спільно з викладачем працювати над дослідницькими або практичними проблемами, мотивація до навчання та усвідомлення важливості освіти [10].

Мета роботи полягає у проведенні порівняння особливостей соціально-психологічних і психічних характеристик особистості здобувачів закладу вищої медичної освіти та їхніх адаптаційних здібностей до вступу на навчання і після його закінчення.

Матеріали та методи дослідження. Опитування провадилося серед здобувачів закладу вищої медичної освіти протягом двох (2021-2022; 2022-2023)

навчальних років згідно з наказом Міністерства охорони України, Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства освіти і науки України № 322/631/709 від 2016 року. В опитуванні брали участь 96 здобувачів 4 та 5 курсів медичного факультету (спеціальності «Медицина» і «Медична психологія»), які навчалися за програмою підготовки офіцерів запасу медичної служби, з них осіб чоловічої статі – 51% (n=49), осіб жіночої статі – 49% (n=47). Крім того, здійснювалася психодіагностична оцінка здобувачів вищої медичної освіти за адаптованими методиками для аналізу їхнього професійного самовизначення, під час фахової підготовки,

поведінки, натомість наприкінці навчання цей показник знизився до 4,0% (75,0% чоловіків, 25,0% жінок), а наявність окремих ознак суїцидальної схильності на початку навчання було встановлено у 6,0% (67,0% чоловіків, 33,0% жінок). Цей показник з кожним навчальним роком зменшувався і наприкінці навчання становив 4,0%.

Висновки. У ході досліджень за сукупністю отриманих даних слід відзначити, що 1-й рівень стійкості до бойового стресу, який характеризується високим рівнем розвитку адаптаційних можливостей організму серед здобувачів вищої освіти, протягом періоду спостережень збільшувався у 2,3 рази, водночас, 3-й рівень стійкості до бойового стресу з задовільним рівнем розвитку адаптаційних можливостей особистості зменшився у 2,6 рази.

Ключові слова: психодіагностична та психогігієнічна діяльність, рівень комунікативного потенціалу, соціалізація, морально-етична нормативність, військово-професійна спрямованість.

аналіз гендерних особливостей показників їхніх особистісних якостей та адаптивності до навчання тощо. Інформовану згоду отримано. У роботі використано такі методи: контент-аналіз освітньо-професійних програм медичних закладів вищої освіти, бібліосемантичний та аналітичний.

Результати. Обговорення. За результатами дослідження шкали комунікативного потенціалу у здобувачів вищої освіти було встановлено *високий рівень комунікативного потенціалу* у 31,0% респондентів із загальної кількості на початку навчання (40,0% чоловіків, 60,0% жінок), і з кожним роком навчання цей показник збільшувався, мав позитивну динаміку: 2022 року – до 59,0%, 2023 – до 56,0% (табл. 1). Слід відзначити, що показник комунікативного потенціалу відзначає здатність досліджуваних осіб швидко адаптуватися у новому колективі/взводі, легко встановлювати контакти з рекрутами свого взводу.

За результатами дослідження встановлено, що 27,0% здобувачів (60,0% чоловіків, 40,0% жінок) мають *достатньо високий рівень комунікативного потенціалу*. Цей показник зменшився 2022 року до 16,0% (40,0% чоловіків, 60,0% жінок) і 2023 року становив 13,0% (58,0% чо-

ловіків, 42,0% жінок). Саме така кількість досліджуваних осіб наприкінці навчання не мала труднощів у спілкуванні, комунікації, гарно уникала конфліктів, адекватно оцінювала свою роль у колективі; адекватно реагувала на критику та була здатною до корекції своєї поведінки.

21% респондентів (60% чоловіків, 40% жінок) мали *достатній рівень комунікативних здібностей* на початку навчання за програмою підготовки офіцерів запасу медичної служби, на другому році навчання – 13,0%, на третьому – 17,0%. Здобувачі з достатнім рівнем комунікативних здібностей у спілкуванні є неконфліктними, на критику реагують цілком адекватно.

Середній рівень комунікативних здібностей за результатами опитування виявлено у 5% (60% чоловіків, 40% жінок) на початку навчання. Цей показник практично був сталим усі 3 роки навчання: 2021 року – 5,0%, 2022 – 5,0%, 2023 – 4,0%. Здобувачі з середнім рівнем комунікативних здібностей характеризувалися відсутністю виникнення будь-яких ускладнень адаптації до нового колективу/взводу, однак іноді неввірно будували міжособистісні контакти з оточенням, мали здібності коригувати свою поведінку; у спілкуванні були неконфліктними, достатньо аде-

кватно оцінювали свою роль у колективі.

Задовільний рівень комунікативних здібностей у майбутніх офіцерів запасу медичної служби на початку навчання встановлено у 14,0% респондентів (62,0% чоловіків, 38,0% жінок), причому і цей показник також мав тенденцію до зменшення 2022 року до 6,0% (67,0% чоловіків, 33,0% жінок), 2023 року наприкінці навчання становив 9,0% (88,0% чоловіків, 12,0% жінок).

Низький рівень комунікативних здібностей у здобувачів вищої освіти, який характеризувався наявністю ознак у них акцентуацій характеру, початковий етап адаптації був розтягнутим у часі, у них часто виникали ускладнення у побудові міжособистісних контактів з оточенням, реєструвалися неадекватна самооцінка, схильність до підвищеної конфліктності. Недостатньо розвинута здатність до корекції поведінки визначалася лише у 2% досліджуваних осіб (по 50% чоловіків і жінок) на початку навчання.

У 2022 і 2023 роках, за результатами опитувальника, не встановлено низького рівня комунікативних здібностей, що вказує на позитивну динаміку щодо покращання комунікативних здібностей у здобувачів. Високий рівень становив 56,0% на тре-

Таблиця 1

Розподіл здобувачів освіти за рівнями комунікативного потенціалу у 2021-2023 роках залежно від статі, %

Рівень комунікативного потенціалу	2021			2022			2023		
	Разом	Чоловіки	Жінки	Разом	Чоловіки	Жінки	Разом	Чоловіки	Жінки
Високий	31%	40%	60%	59%	57%	43%	56%	43%	57%
Достатньо високий	27%	50%	50%	16%	40%	60%	13%	58%	42%
Достатній	21%	60%	40%	13%	42%	58%	17%	63%	37%
Середній	5%	60%	40%	5%	40%	60%	4%	50%	50%
Задовільний	14%	62%	38%	6%	67%	33%	9%	88%	12%
Занижений	-			1%	-	100%	2%	100%	-
Низький	2%	50%	50%	-			-		

УДК:355.332:316.6:616.89-053.82:378.4:61
DETERMINATION OF THE PECULIARITIES
OF SOCIO-PSYCHOLOGICAL AND MENTAL
CHARACTERISTICS OF THE PERSONALITY
OF APPLICANTS FOR MEDICAL HIGHER
EDUCATION INSTITUTIONS AND THEIR
ADAPTIVE ABILITIES

(second report)

¹Chorna V.V., ¹Petrushenko V.V.,
¹Ivashkevych Ye.M., ¹Serheta I.V.,
²Podolian V.M., ¹Khliestova S.S.,
¹Anhelska V.Y.

¹Vinnitsia National Medical University
named after M.I. Pirogov, Vinnitsia,
Ukraine

²Ukrainian Military Medical Academy,
Kyiv, Ukraine

An important issue for the educational process during a full-scale war is the quality of education. At the same time, one of the main problems that needs to be addressed is the quality of teaching and the effectiveness of learning formats and the content of tasks used in higher education institutions, as well as the (self) management of higher education students, in particular their ability to acquire new knowledge, work together with the teacher on research or practical problems, motivation to learn and awareness of the importance of education, etc.

The purpose of the study is to compare the peculiarities of socio-psychological and mental characteristics of the personality of higher medical education students and their adaptive abilities before entering and after graduation.

Materials and methods of the study.

The study was conducted over a three-years period from 2021 to 2023. The survey, using differently adapted questionnaires and test methods, involved 96 students representing the 4-th and 5-th years of the School of Medicine (specialties «Medicine» and «Medical Psychology») and studying in the training program for reserve officers of the medical service during the period 2021-2023, of whom the

proportion of males was 51% (n=49) and the proportion of females was 49% (n=47).

Results. At the beginning of the study, 31.0% of the total number of respondents (40.0% men, 60.0% women) had a high level of communication potential, and during the study period, its increase to 56.0% was recorded. At the beginning of the training, a very high level of socialization (moral normativity) was 10.0% (40.0% men, 60.0% women), however, during the training period, its increase to 21.0% was noted (40.0% men, 60.0% women). The high level of military and professional orientation at the beginning of the study was 21.0%, increasing to 52.0% during the study period.

At the beginning of the study, 6% of applicants (67.0% men, 33.0% women) were found to have some signs of deviant (addictive and delinquent) behavior during their studies, while at the end of the study period this figure decreased to 4.0% (75.0% men, 25.0% women), and the presence of certain signs of suicidal tendencies at the beginning of the study was found in 6.0% (67.0% men, 33.0% women) and this figure decreased with each academic year and at the end of the study period amounted to 4.0%.

Conclusions. In the course of research on the totality of the data obtained, it should be noted that the first level of resistance to combat stress, characterized by a high level of development of the body's adaptive capabilities among higher education students, increased by 2.3 times during the observation period, while the third level of resistance to combat stress with a satisfactory level of development of the individual's adaptive capabilities decreased by 2.6 times during the observation period.

Keywords: psychodiagnostic and psychohygienic activity, level of communicative potential, socialization, moral and ethical normativity, military and professional orientation.

тому році навчання (43,0% чоловіків, 57,0% жінок).

Під час визначення відповідних показників за шкалою моральної нормативності у майбутніх офіцерів запасу медичної служби встановлено збільшення дуже високого рівня соціалізації у 2,1 рази, високого рівня соціаліза-

ції – в 1,25 рази (табл. 2).

За результатами дослідження встановлено, що дуже високий рівень соціалізації на початку навчання становив 10,0% (40,0% чоловіків, 60,0% жінок), наприкінці навчання – 21,0% (40,0% чоловіків, 60,0% жінок) і визначався у здобувачів вищої освіти, суворо орієнтованих на за-

гальноприйняті і соціально схвалювані норми поведінки, суворе дотримання корпоративних вимог, причому у повсякденній діяльності групові (взвод) інтереси завжди ставляться вище особистісних інтересів.

У 24% у майбутніх офіцерів запасу медичної служби на початку навчання (30,0%

чоловіків, 70,0% жінок) реєструвався **високий рівень соціалізації**. Порівняно з показниками наприкінці навчання спостерігалось значне підвищення до 30,0% (по 50,0% чоловіків і жінок), що позитивно вплинуло на покращання їхньої соціалізації.

Достатньо високий рівень соціалізації встановлено у 14,0% здобувачів (54,0% чоловіків, 46,0% жінок), який наприкінці навчання (2023) суттєво не змінився і становив 13,0% (67,0% чоловіків, 33,0% жінок).

Достатній рівень соціалізації за роки навчання зменшився від 25,0% до 20,0%.

Задовільний рівень соціалізації виявлено у 9,0% (67,0% чоловіків, 6,0 жінок) здобувачів на початку навчання за програмою підготовки офіцерів запасу медичної служби, а наприкінці навчання не визначався і становив 0%. Результати дослідження засвідчували наявність позитивної тенденції до покращання рівня соціалізації протягом навчання.

Недостатній рівень соціалізації на початку навчання у здобувачів вищої освіти становив 2,0% (100,0% чоловіків), 2022 року – 1,0% (100,0% жінок) натомість наприкінці навчального процесу цей показник збільшився на 3,0% (67,0% чоловіків, 33,0% жінок), що негативно позначалося на психологічних особливостях здобувачів, які загалом не прагнули дотримуватися загальноприйнятих норм поведінки і соціально ухвалених вимог, а у повсякденній життєдіяльності особистісні інтереси переважали над груповими.

Низький рівень соціалізації на початку навчання за програмою підготовки офіцерів запасу медичної служби спостерігався лише в 1% здобувачів вищої освіти і до кінця навчання не реєструвався.

За результатами дослідження даних відповідно до **шкали військово-професійної спрямованості високий рівень** на початку навчання становив 21,0%, на другому році навчання

збільшився до 52,0%, а наприкінці навчання становив 45,0%, що супроводжувалося проявами у майбутніх офіцерів запасу медичної служби прагнень продовжувати професійну діяльність, у тому числі і у надзвичайних, небезпечних умовах. Гендерні особливості під час навчання були сталими (табл. 3).

Достатній рівень військово-професійної спрямованості на початку навчання за програмою підготовки офіцерів запасу медичної служби становив 52,0% (по 50,0% чоловіків і жінок), був сталим у 2022 році – 43,0%, у 2023 – 44,0%. Здобувачі з достатнім рівнем військово-професійної спрямованості мали стійку орієнтацію на продовження професійної діяльності, у тому числі у надзвичайних, небезпечних умовах.

Загалом достатній рівень військово-професійної спрямованості на початку навчання становив 21,0% і до кінця навчання зменшився до 5,0%.

Кількість здобувачів з **не-**
Таблиця 2

Розподіл здобувачів освіти за рівнями морально-етичної нормативності у 2021-2023 роках залежно від статі, %

Рівень морально-етичної нормативності	2021			2022			2023		
	Разом	Чоловіки	Жінки	Разом	Чоловіки	Жінки	Разом	Чоловіки	Жінки
Дуже високий	10%	40%	60%	24%	30%	70%	21%	40%	60%
Високий	24%	30%	70%	26%	36%	64%	30%	50%	50%
Достатньо високий	14%	54%	46%	11%	70%	30%	13%	67%	33%
Достатній	25%	54%	46%	24%	78%	22%	20%	47%	53%
Загалом достатній	15%	64%	36%	7%	71%	29%	13%	75%	25%
Задовільний	9%	67%	33%	6%	50%	50%	-		
Недостатній	2%	100%	-	1%	-	100%	3%	67%	33%
Низький	1%	100%	-	-			-		

Таблиця 3

Розподіл здобувачів освіти за рівнями військово-професійної спрямованості у 2021-2023 роках залежно від статі, %

Рівень військово-професійної спрямованості	2021			2022			2023		
	Разом	Чоловіки	Жінки	Разом	Чоловіки	Жінки	Разом	Чоловіки	Жінки
Високий	21	45	55	52	49	51	45	52	48
Достатній	52	50	50	43	56	44	44	51	49
Загалом достатній	21	65	35	2	-	100	5	60	40
Недостатній	5	20	80	3	67	33	6	67	33
Низький	1	100	-	-			-		

достатнім рівнем військово-професійної спрямованості, які не повною мірою були задоволені своїм вибором, на початок навчання становила 5,0%, 2023 року – 3,0% наприкінці навчання збільшувалась до 6,0%.

Низький рівень військово-професійної спрямованості встановлено в 1% здобувачів ЗВО (100,0% чоловіків) лише на початку навчання, то до кінця навчання здобувачів, які були би не задоволені своєю військово-професійною діяльністю і службовим призначенням, не встановлено.

Відповідно результатам дослідження за **шкалою схильності до девіантних форм поведінки** визначались ознаки аддиктивної та делінквентної поведінки здобувачів вищої медичної освіти за програмою підготовки офіцерів запасу медичної служби (табл. 4).

Відсутність ознак девіантних (аддиктивної і делінквентної) форм поведінки встановлено на початок навчання у 84,0% здобувачів (48,0% чоловіків, 52,0% жінок) без ознак агресивної поведінки щодо оточення, орієнтації на дотримання соціально ухва-

лених норм поведінки і раціональну побудову міжперсональних взаємостосунків з ровесниками та старшими за віком. Цей показник протягом навчання покращувався і становив 2022 року 91,0%, 2023 – 92,0% (по 50,0% чоловіків і жінок).

Загалом виражені ознаки девіантних (аддиктивної і делінквентної) форм поведінки серед здобувачів вищої освіти на початку навчання становили 9,0% (67,0% чоловіків, 33,0% жінок). Цей показник мав позитивну динаміку до зменшення 2022 року – 5,0%, 2023 – 4,0% (100,0% чоловіків). У таких здобувачів відзначалася наявність окремих ознак нераціональної побудови міжперсональних взаємостосунків зі своїми одногрупниками, іноді вони (чоловіки) допускали порушення соціально ухвалених норм поведінки.

Під час дослідження відзначено наявність деяких ознак девіантних (аддиктивної і делінквентної) форм поведінки у 6,0% здобувачів на початку навчання (67,0% чоловіків, 33,0% жінок), що протягом навчання мали тенденцію до зменшення –

4,0% (75,0% чоловіків, 25,0% жінок), з наявними агресивними реакціями (вербальними) щодо оточення, схильними допускати порушення соціально ухвалених норм поведінки.

Дослідження, проведені за даними **шкали суїцидального ризику**, дозволили встановити, що частка здобувачів вищої освіти без ознак суїцидального ризику на початку навчання становила 84,0% (48,0% чоловіків, 52,0% жінок). Протягом навчання цей показник покращився і становив 91,0% 2022 року і 92,0% – 2023 наприкінці навчання.

Загалом виразні ознаки суїцидальної схильності на початку навчання виявлено у 9,0% здобувачів, наприкінці – у 4,0% з певними труднощами у міжперсональних взаємостосунках з одногрупниками взводу, до 100% серед чоловіків.

Встановлено окремі ознаки суїцидальної схильності на початку навчання у 6,0% здобувачів (67,0% чоловіків, 33,0% жінок). Цей показник з кожним навчальним роком зменшувався і наприкінці третього року навчання склав 4,0% (75,0% чоловіків, 25,0%

Таблиця 4

Розподіл здобувачів освіти за рівнями схильності до девіантних форм поведінки у 2021-2023 роках залежно від статі, %

Рівень схильності до девіантних форм поведінки	2021			2022			2023		
	Разом	Чоловіки	Жінки	Разом	Чоловіки	Жінки	Разом	Чоловіки	Жінки
Відсутність таких ознак	84	48	52	91	51	49	92	50	50
Виражені ознаки відсутні	9	67	33	5	60	40	4	100	-
Наявність деяких ознак	6	67	33	4	50	50	4	75	25
Наявність виразних ознак	-			-			-		

Таблиця 5

Розподіл здобувачів вищої освіти за рівнем стійкості до бойового стресу, %

Рівень стійкості до бойового стресу	2021	2022	2023
1-й	22,9	43,2	52,1
2-й	68,8	54,7	44,7
3-й	8,3	2,1	3,2

жінок). У таких здобувачів, як правило, спостерігали затяжну військово-професійну адаптацію та труднощі у міжперсональних взаємостосунках, які спровокували виникнення думки суїцидальної спрямованості. Наявність виразних

ознак суїцидальних схильностей не визначалась у жодного здобувача протягом навчання.

За результатами нашого дослідження, рівень поведінкової регуляції, комунікативного потенціалу та морально-етичних норм особистості було визначено рівні стійкості до бойового стресу у здобувачів вищої освіти, а саме:

□ на першому році навчання 1-й рівень стійкості до бойового стресу становив 22,9%, 2-й рівень – 68,8%, 3-й рівень – 8,3%;

□ на другому році навчання 1-й рівень стійкості до бойового стресу становив 43,2%, 2-й рівень – 54,7%, 3-й рівень – 2,1%;

□ на третьому році навчання 1-й рівень стійкості до бойового стресу сягав 52,1%, 2-й рівень – 44,7%, 3-й рівень – 3,2% (табл. 5).

Отже, 1-й рівень стійкості до бойового стресу, який характеризувався високим рівнем розвитку адаптаційних можливостей здобувачів, протягом навчання збільшився у 2,3 рази, а 3-й рівень стійкості до бойового стресу з задовільним рівнем розвитку адаптаційних можливостей особистості зменшився у 2,6 рази.

Висновки та перспективи подальших розробок

1. Високий рівень комунікативного потенціалу протягом навчання мав тенденцію до збільшення в 1,9 рази, що відзначає позитивну динаміку здатності швидкого адаптування здобувачів вищої освіти до різних небезпечних ситуацій, покращання комунікативних властивостей.

2. Дуже високий рівень соціалізації (моральної нормативності) також протягом навчання збільшився у 2,1 рази і доводив позитивну тенденцію до покращання рівня соціалізації майбутніх офіцерів запасу медичної служби.

3. Високий рівень військово-професійної спрямованості збільшився у здобувачів ЗВО під час навчання у 2,5 рази, що свідчить про військово-професійну спрямованість на продовження професійної діяльності.

4. Наявність деяких ознак девіантних (аддиктивної і делінквентної) форм поведінки під час навчання у здобувачів на початку встановлено у 6% (67,0% чоловіків, 33,0% жінок). До кінця навчання цей показник знизився до 4,0% (75,0% чоловіків, 25,0% жінок). Наявність окремих ознак суїцидальної схильності на початку навчання встановлено у 6,0% (67,0% чоловіків, 33,0% жінок). Цей показник наприкінці навчання становив 4,0% у здобувачів, які потребували психологічної консультації, діагностики та проведення постійних профілактичних заходів.

REFERENCES

1. Kolomiets DI, Ivashkevych YeM. Orhanizatsiia osvithnoho protsesu v umovakh nadzvychainykh sytuatsii: vyvchennia dosvidu yevropeyskykh krain [Organization of the educational process under emergency conditions: studying the experience of European countries]. In: Akimov OV, Frytsiuk VA, editors. *Intehratsiia v yevropeyskyi osvithnii prostir: dialoh zi steikholderamy: monohrafiia* [Integration into the European Educational Area: Dialogue with Stakeholders: monograph]. Vinnytsia: Druk; 2022. p. 217-26.

2. Ivashkevych YeM. Orhanizatsiino-pedahohichni umovy vykhovannia v maibutnikh pedahohiv kultury bezpechnoi profesiinoi povedinky v umovakh nadzvychainykh sytuatsii [Organizational and pedagogical conditions for fostering a culture of safe professional behavior in future educators under emergency conditions]. *Suchasni informatsiini tekhnologii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy* [Mod-

ern Information Technologies and Innovative Teaching Methods in Professional Training: Methodology, Theory, Experience, Problems]. 2024;71:208–16. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2024-71-208-216>

3. Ukrainska Pravda. Kozhna sioma shkola v Ukraini poshkodzhena cherez viinu – MON [Every seventh school in Ukraine damaged due to the war – Ministry of Education and Science]. 2022 [cited 2025 May 12]. <https://life.pravda.com.ua/society/v-ukrajini-cherez-viynu-poshkodzhenni-ponad-3-5-tisyach-zakladiv-osviti-300221/>

4. Osvitnii protses v umovakh viiny ta u povojennii period: vyklyky, pravyla, perspektyvy [Educational process during the war and post-war period: challenges, rules, prospects]: proceedings of the all-Ukrainian scientific-pedagogical qualification improvement; 2024 Mar 4 – Apr 14; Lviv – Torun. Lviv – Torun: Liha-Pres; 2024. 368 p.

5. Horiachok IV, Imber VI, Tron TV. Zmishane navchannia v umovakh viiny v Ukraini: ryzyky, perspektyvy [Blended learning in wartime Ukraine: risks and prospects]. *Innovatsiina pedahohika* [Innovative Pedagogy]. 2023;55(3):178-81.

6. Illytska KS, Mykolaiko VV. Osoblyvosti praktychnoi pidhotovky zdobuvachiv vyshchoi osvity pedahohichnykh spetsialnistei v umovakh zaprovadzhennia voiennoho stanu [Features of practical training of students in pedagogical specialties under martial law]. In: *Zbirnyk tez dopovidei III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Proc. of the 3rd International Scientific-Practical Conference]; 2022 May 26–27. p. 95-8.

7. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Rekomendatsii shchodo vprovadzhennia zmishanoho navchannia u zakladakh fakhovoi peredvyshchoi ta vyshchoi osvity [Recommendations on the implementation of blended learning in institutions of professional pre-tertiary and higher education]. 2020 [cited 2025 May 12]. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/2020/z-myshene%20navchannyi/zmishan-navchannia-booklet-spreads-2.pdf>

8. Horbatiuk OV, Polishchuk SV.

Osoblyvosti funktsionuvannia zakladiv vyshchoi osvity pid chas viiny: ochna ta dystantsiina formy osvity, yikh kliuchovi perevahy ta nedoliky [Functioning of higher education institutions during the war: onsite and distance learning, their main advantages and disadvantages]. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training: Methodology Theory Experience Problems*. 2023;66:5–13. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2022-66-5-13>

9. Skrypnyk IM, Prykhodko NP, Shaposhnyk OA. Medychna osvita v umovakh viiny: dosvid Poltavskoho derzhavnoho medychnoho universytetu [Medical education during wartime: the experience of Poltava State Medical University]. *Medychna osvita* [Medical Education]. 2022;(3):60–4.

10. Osypchuk A, Yakovliev M, Suslov A, et al. Universytety pid chas viiny: vid zakladu osvity do sotsialnoi misii [Universities during the war: from educational institution to social mission]. Kyiv; 2022 [cited 2025 May 12]. <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c20b0b6d-be52-4b0b-8544-2fbdbc4850dd/content>

Внески авторів:

Чорна В.В. – концептуалізація, написання, редагування;

Петрушенко В.В. – концептуалізація, рецензування;

Івашкевич Є.М. – формальний аналіз;

Сергета І.В. – концептуалізація, редагування;

Подольан В.М. – статистична обробка матаналізу;

Хлестова С.С. – ведення, надання дослідних матеріалів;

Ангельська В.Ю. – ведення, надання дослідних матеріалів.

Фінансування. Дослідження не має зовнішніх джерел фінансування.

Конфлікт інтересів.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Надійшла до редакції 23.09.2024.

УДК 614 : 613.86 : 364.12 : 355.018

<https://doi.org/10.32402/dovkil2025.02.011>

CHANGES IN THE PHYSICAL, MENTAL, SPIRITUAL AND SOCIAL HEALTH OF UKRAINIANS UNDER THE INFLUENCE OF STRESS FACTORS OF WARTIME

Pashynska S.L., Antomonov M.Yu., Skochko T.P., Rudnytska O.P.

ЗМІНИ У ФІЗИЧНОМУ, ПСИХІЧНОМУ, ДУХОВНОМУ ТА СОЦІАЛЬНОМУ ЗДОРОВ'І УКРАЇНЦІВ ПІД ВПЛИВОМ СТРЕСОВИХ ЧИННИКІВ ВОЄННОГО ЧАСУ

**ПАШИНСЬКА С.Л.,
АНТОМОНОВ М.Ю.,
СКОЧКО Т.П.,
РУДНИЦЬКА О.П.**

ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМН України», Київ, Україна

А

наліз наукової літератури свідчить, що здоров'я людини за своїм наповненням суттєво відрізняється у мирний і воєнний час. На відміну від мирного часу, коли особистість може вибудовувати близькі та далекі перспективи, планувати своє майбутнє, в умовах війни зростає фактор невизначеності. Війна становить серйозну загрозу здоров'ю і життю людей [1–3]. Воєнні дії супроводжуються різними видами небезпек, які підвищують рівень стресу, погіршують умови життя та якість медичної допомоги [3–6].

Війна суттєво впливає на систему охорони здоров'я в Україні,

УДК 614 : 613.86 : 364.12 : 355.018

ЗМІНИ У ФІЗИЧНОМУ, ПСИХІЧНОМУ, ДУХОВНОМУ ТА СОЦІАЛЬНОМУ ЗДОРОВ'І УКРАЇНЦІВ ПІД ВПЛИВОМ СТРЕСОВИХ ЧИННИКІВ ВОЄННОГО ЧАСУ

Пашинська С.Л., Антомонов М.Ю., Скочко Т.П., Рудницька О.П.

ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМН України», Київ, Україна

Мета дослідження полягала у виявленні за допомогою анкетного опитування впливу стресових чинників воєнного стану на різні аспекти здоров'я населення України.

Матеріали та методи. Джерелом вихідної інформації були дані онлайн-анкетування громадян у різних містах України та за її межами. В опитуванні взяли участь 1290 осіб віком від 17 до 86 років. Використано такі методи: теоретичні (аналіз та узагальнення літературних джерел), емпіричні (анкетне опитування) та методи математичної статистики (кореляційний аналіз, критерій Ст'юдента та Пірсона, методика перешкалювання даних). Результати вважалися достовірними з рівнем значущості $p < 0,05$.

Результати. Для дослідження змін у здоров'ї українців від початку повномасштабного вторгнення під впливом стресових чинників воєнного стану та з урахуванням умов проживання на початку війни було розроблено анкету.

Чинники, які впливають на здоров'я, розглядалися порівнянням теперішнього часу з початком повномасштабної війни і визначалися трьома можливими відповідями, що позначали негативну, нейтральну або позитивну дію чинника. Зміни у здоров'ї респондентів також визначали

© Пашинська С.Л., Антомонов М.Ю., Скочко Т.П., Рудницька О.П. СТАТТЯ, 2025.